

voornemens dan ook voortdurend aan de Amerikaanse opstelling inzake Indonesië. Toen de regering-Truman na het neerslaan van de communistische opstand te Madioen in september 1948 door de Republiek definitief de zijde van Indonesië koos en Van Roijen het kabinet trachtte te bewegen de bakens te verzetten, vond hij echter geen gehoor. Keer op keer deed hij via zijn persoonlijke contacten verwoede pogingen het beleid bij te sturen, zodat de internationale opinie minder nadelig voor Nederland zou uitpakken. Hij wees daarbij vooral op de politieke gevaren van een tweede politionele actie. Molenaar toont aan dat Van Roijens inspanningen zonder resultaat bleven en schetst hoe de diplomaat gefrustreerd moest toezien hoe de vaderlandse politici hun eigen partijpolitieke belangen bleven najagen en zo hun eigen glazen ingooiden.

Helder zet Molenaar de turbulente verwickelingen uiteen die volgden op de tweede politionele actie. Nederland haalde de door Van Roijen voorziene gramschap van de internationale gemeenschap op zijn hals en staakte de opmars naar Djokja met alle funeste gevolgen van dien. Vertoefde Van Roijen tot dan toe veeleer in de coulissen, nu kreeg hij een hoofdrol toebedeeld. Aan hem de taak de door Haagse kortzichtigheid opgelopen schade zoveel mogelijk te beperken. Hij wist Den Haag te bewegen tot een vlucht naar voren om te redden wat er te redden viel. Zijn optreden dwong alom respect af, ook bij de Republiek. Met gevoel voor detail doet Molenaar verslag van de wijze waarop Van Roijen zijn delicate missie van bruggenbouwer heeft vervuld. Hij wist het Indonesische vertrouwen te winnen en legde in het naar hem en zijn Indonesische tegenspeler Mohammed Roem genoemde Van Roijen-Roem-akkoord de basis voor de uiteindelijke soevereiniteitsoverdracht een halfjaar later. Het vormde een beslissende wending in het dekoloniatiedrama. Het was dan ook zijn 'finest hour'.

Concluderend kan gesteld worden dat Molenaar zeer verdienstelijk pionierswerk heeft geleverd. Met zijn boek heeft hij niet alleen een groot hiaat opgevuld waar het onze kennis betreft inzake de buitenlandse dimensie van het Nederlandse Indonesië-beleid, maar tevens tal van belangrijke bouwstenen aangeleverd voor de biografie die deze topdiplomaat verdient.

Hans Meijer

C. L. M. Penders, *The West New Guinea debacle. Dutch decolonisation and Indonesia 1945-1962* (Leiden: KITLV press, 2002, 490 blz., €28,50, ISBN 90 6718 193 5).

Veel materiaal dat in Nederland gepubliceerd is over de Indonesische kwestie en haar nasleep, de Nieuw-Guinea-affaire, is in het buitenland nauwelijks bekend vanwege de taalbarrière. Daarom is het zeer te waarderen dat de in Nederland geboren, maar zijn hele werkzame leven in Australië wonende historicus Chris Penders zich ertoe heeft gezet om mede op basis van Nederlandstalige publicaties een Engelstalig overzichtswerk te schrijven over de post-koloniale Nederlands-Indonesische betrekkingen, in casu het Nieuw-Guineavraagstuk. Het heeft even geduurd voor de aan de universiteit van Queensland verbonden hoofddocent (hij is intussen gepensioneerd), die onder meer een biografie over Soekarno op zijn naam heeft staan, zijn onderzoek heeft gepubliceerd. Beginjaren negentig was hij er al mee bezig. Dankzij die lange wordingsgeschiedenis heeft hij nog kunnen profiteren van tal van belangrijke publicaties die in die periode het licht hebben gezien, waaronder mijn eigen proefschrift. Hoewel Penders niet de pretentie heeft meer te willen doen dan een samenvattend overzichtswerk te schrijven, valt het te betreuren dat hij geen aanvullend onderzoek heeft verricht. Nieuwe informatie of verrassende inzichten hoeft de lezer dan ook niet te verwachten.

Desalniettemin doet de auteur een poging iets origineels toe te voegen aan de bestaande kennis. Om zijn boek actualiteit te geven koppelt hij zijn onderwerp aan de meest recente ontwikkelingen op het tegenwoordig Papua geheten Nieuw-Guinea en stipt hij wat vroege nationalistische tendensen onder de autochtone bevolking aan. Maar de gegeven informatie is zo summier en onuitgewerkt, dat het weinig voorstelt. En dat is uitermate jammer. Immers, juist hier, waar hij zijn boek meerwaarde had kunnen geven, laat hij het afweten. De vraag is dan wat het boek wél toevoegt aan hetgeen reeds geschreven is. Vanuit Nederlands perspectief eigenlijk niets. Eigen bronnenonderzoek is nauwelijks verricht. In de noten verwijst Penders naar wat documenten afkomstig uit het archief van buitenlandse zaken en ook heeft hij wat gesnuffeld in Australische overheidsdossiers, maar het mag allemaal geen naam hebben. Wie trouwens de genoemde dossiers op het ministerie in Den Haag zelf zou willen nazoeken, zal niet ver komen. Penders heeft in zijn annotatie nagelaten de op de ministeries gehanteerde rubriekscodes en inventarisnummers te vermelden. Zo valt niet terug te vinden waar zich het desbetreffende document bevindt. Primair is het boek dan ook gebaseerd op literatuuronderzoek, zowel Nederlands als Engelstalig. Op zichzelf is dit geen bezwaar, ware het niet dat raadpleging van de literatuurlijst duidelijk maakt dat de auteur ook hier niet uitputtend te werk is gegaan. Een belangrijk boek als de dissertatie van de Amerikaan T. C. Markin over de Amerikaanse bemoeienis met Nieuw-Guinea uit 1996 wordt er bijvoorbeeld niet in vermeld. Deze omissie valt de auteur toch wel euvel te duiden. Als hij al de pretentie heeft een overzichtswerk te schrijven, dan moet het wel compleet zijn. Dit is niet altijd het geval, waardoor het boek iets onbevredigends heeft. In feite is het oude kost die nog eens wordt opgewarmd, maar die somtijds wel als een nieuwe vinding wordt gepresenteerd. Vaak wordt dan verwezen naar een document. Ik kreeg daarbij de indruk dat Penders zo probeert te maskeren dat zijn onderzoek in wezen nieuwswaarde ontbeert. Kortom, voor Nederlandse geïnteresseerden in de materie is het boek dan ook niet bepaald een 'eye-opener'. Dit laat echter onverlet dat met de niet-Nederlandstalige doelgroep voor ogen het boek wel degelijk zijn waarde heeft en Penders een verdienstelijk overzicht geeft van wat zich tussen Nederland en Indonesië inzake Nieuw-Guinea heeft afgespeeld. Toch bekruipt mij het gevoel dat het allemaal wat doorwrochter en gedegeener had gekund, maar dat is wellicht het probleem van de vakgenoot die al te veel weet van de materie.

Hans Meijer

M. L. J. Dierikx, e. a., ed., *Nederlandse ontwikkelingssamenwerking. Bronnenuitgave, 1, 1945-1963* (Rijks geschiedkundige publicatiën. Kleine serie XCVII; Den Haag: Instituut voor Nederlandse geschiedenis, 2002, lxxx + 994 blz., €52,-, ISBN 90 5216 118 6).

Wat je ook van Jan Pronk en zijn beleid kunt zeggen, de confrontatie heeft deze principiële christensocialist nooit geschuwd. Dat geldt ook voor de confrontatie met zijn eigen beleid als langdurig minister voor ontwikkelingssamenwerking. Zo richtte hij tijdens zijn eerste ministerschap in het kabinet-Den Uyl de inspectie ontwikkelingssamenwerking te velde op, om de sterk toegenomen ontwikkelingshulp op effectiviteit te toetsen. Sommige rapporten van de inspectie, die tijdens Pronks tweede en derde ministerschap in de jaren negentig verschenen, waren behoorlijk kritisch over Pronks eerdere beleid — vooral ten aanzien van zijn progressieve 'developers darlings' Tanzania en India. In 1998, vlak voor het einde van zijn derde ministerschap, gaf Pronk opdracht voor twee onafhankelijke studies, waarvoor historisch Nederland hem dankbaar mag zijn: de bundel over vijftig jaar ontwikkelingssamenwerking 1949-